

CAHİT SITKI TARANCI'NIN ESTETİĞİ: 1.) ESTETİK OBJE/SANAT ESERİ*

Recep DUYMAZ**

ÖZET: Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında hem şiir yazmış, hem şiir üzerinde düşünmüş sanatkarlarımız yetişmiştir. Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar onların arasında akla ilk gelen isimlerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren şiirlerini neşretmeye başlayan Cahit Sıtkı Tarancı da hem şiir yazmış, hem özelde şiire, genelde sanat eserinin çeşitli meselelerine dair görüşler ortaya koymuştur.

O, şiirin daha doğrusu sanatın çeşitli meselelerine dair görüşlerini daha çok mektup, deneme ve eleştirme türlerinde yazdığı yazılarında dağınık olarak anlatmıştır. Onları estetik disiplininin bütünlüğü içinde ele alıp inceler ve o bütünlüğün ait oldukları yerlerinde değerlendirirsek, şairimizin sanat eserine dair düşüncelerini ortaya koymuş oluruz.

Estetik, dört unsurdan oluşan bir sanat felsefesi disiplindir. Bu unsurları şöyle sıralayabiliriz: 1) Estetik süje/sanatkâr, 2) Estetik obje/sanat eseri, 3) Estetik değer/sanat eserinin güzelliği ve 4) Estetik yargı/sanat eserinin yargılanması. Bir sanatkârın estetiği demek, bu dört unsura dair metinlere dayalı düşünceleri demektir.

Biz bu çalışmamızda, Cahit Sıtkı'nın bunlardan sadece üçüncüsüne dair görüşlerini bir araya getirmeye ve değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Estetik süje, estetik obje/sanat eseri, estetik değer, estetik yargı

THE AESTHETICS OF CAHİT SITKI TARANCI: 1.) AESTHETIC OBJECT/WORK OF ART

Abstract: In Turkish literature during the Republic period, artists emerged, who both wrote poetry and thought over poetry. Among them, Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, and Ahmet Hamdi Tanpınar are just a few that first come to mind. Cahit Sıtkı Tarancı, who first published his poetry in the early years of the Republic period, wrote poetry, and put forth his views on poetry especially but also on various issues relating to works of art overall.

He expressed his views in regards to poetry, or more accurately, in regards to various art-related issues in a scattered way in his writing in the form of letters, essays, and criticisms. He would assess them within the entirety of aesthetic discipline and if we were to evaluate them as to where they should stand within that entirety, we will have put forth the writers thoughts associated with the work of art.

Aesthetics is a discipline of art philosophy formed of four elements. We can list these elements as follows, 1) Aesthetics subject/artists, 2) Aesthetic object/work of art, 3) Aesthetic value/the beauty of the work of art, and 4) Aesthetic judgement/judging the work of art. The aesthetics of an artists means there thoughts on a text along the lines of these four elements.

In this study, we will try to collect and evaluate Cahit Sıtkı Tarancı's thoughts on just the third element stated above.

Key Words: Aesthetic subject, aesthetic object/work of art, aesthetic value, aesthetic judgment.

* Bu çalışma 8-10 Ekim 2010 tarihleri arasında Diyarbakır'da düzenlenen "Doğumunun 100. Yılında Uluslar arası Cahit Sıtkı Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Giriş

Cahit Sıtkı Tarancı, Cumhuriyet döneminde hem şiir yazmış, hem şiir üzerinde düşünmüş edebiyatçılarımızdan birisidir. Onun hayatı ve şiirleri üzerinde çalışmalar yapılmışsa da estetiğine dair herhangi bir müstakil çalışma yoktur. Cahit Sıtkı'nın estetiğine dair yapılacak araştırmalar, hem sanat anlayışını ortaya koyacak, hem şiirlerini daha kolay ve daha derinlikli olarak anlamamıza yardımcı olacaktır.

Cahit Sıtkı sanat, edebiyat ve şiire dair düşüncelerini daha çok mektup, deneme ve eleştirme türlerindeki yazılarında ele almıştır. Bu tür yazılarında genelde sanat eserinin, özelde şiirin çeşitli meselelerine dair görüşlerini dağınık olarak ortaya koymuştur. Biz onlardan konumuzla ilgili olanları bir araya getirdiğimizde sanatkârımızın, estetiğin unsurlarından biri olan estetik objeye/sanat eserine dair düşüncelerini tespit edebiliriz. Onun, estetik objeye/sanat eserine dair düşüncelerine geçmeden önce estetiğin ne olduğu üzerinde birkaç cümleyle durmamız uygun olur.

Estetik Nedir?

Estetik, Batı dillerinden bize geçmiş bir kelimedir. Grekçe'deki "aisthesis" kökünden türetilmiştir. "aisthesis" duyulur algı, duyuyla algılamak anlamlarına gelir. Buna göre estetik; duyulur algının, duyusallığın sağladığı bilgiyle ilgili bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Estetiğin felsefeden ayrılıp bağımsız bir bilim dalı haline gelmesi, 18. yüzyıla rastlar. Bir Alman bilgini olan A. G. Baumgarten, 1750 – 1758 yıllarında yayımladığı *Aesthetica* adlı eserinde estetiği, "Özgür sanatlar teorisi, aşağı bilgi teorisi, güzel üzerinde düşünme ve akla benzer bir yeti bilimi; duyusal bilginin bilimidir." şeklinde tarif etmiştir.¹

Estetikçiler, bu tarifte geçen "aşağı bilgi teorisi", "güzel üzerinde düşünme" ve "duyusal bilgi" kelime grupları üzerinde uzun uzun durmuş ve bunları kendi anlayışlarına göre yorumlayarak farklı estetik anlayışları ortaya koymuşlardır. Biz burada bu tartışmalara girmek yerine, A.G. Baumgarten'in estetiğin konusunu, yöntemini ve amacını belirleyerek onu bağımsız bir bilim dalı haline getirdiğini yinelemekle yetineceğiz.

Az yukarıda sözünü ettiğimiz tartışmalardan çıkan sonuca göre estetik dört kavramı içeren bir bütünlüktür, düşünce disiplini. Bu bütünlüğü meydana getiren unsurları şöyle gösterebiliriz:

¹ İsmail Tunalı, *Estetik*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1989, s. 14.

Estetik bütünlüğü meydana getiren unsurlar

Bu unsurları şimdilik şöyle açabiliriz:

- 1) Estetik süje, sanat eserini vücuda getiren sanatkârdır.
- 2) Estetik obje, sanatkârın ortaya koyduğu sanat eseridir.
- 3) Estetik değer, sanatkârın ortaya koyduğu sanat eserinin güzelliğidir.
- 4) Estetik yargı, sanatkârın ortaya koyduğu sanat eserinin yargılanması, değerlendirilmesidir².

Bir sanatkârın, bir düşünürün, bir millet veya dinin estetiği demek, bu dört kavrama dair metinlere dayalı görüşleri ve düşünceleri demektir.

Biz bu çalışmamızda Cahit Sıtkı Tarancı'nın bunlardan sadece üçüncüsüne, sanat eserinin ne olduğuna dair düşüncelerini tespit etmeye çalışacağız.

Estetik obje/Sanat Eseri/(Burada) Şiir Nedir?

Sanat eseri, estetik bütünlüğün çekirdeğidir, temelidir. Diğer unsurlar, adeta onun türevleridir. Sanat eserinin varlığını karşımızda gördükten, önümüzde var olduğunu tespit ettikten sonradır ki biz, onun diğer elemanlarıyla ilgileniriz. O halde bir felsefe disiplini olan ontolojiye göre sanat eseri ontolojik olarak nedir, nasıl bir varlıktır? Çevremizdeki ev, araba, ağaç ve bilgisayar gibi herhangi bir varlık mıdır, yoksa onları aşan, onlarda bulunmayan ayırıcı bir özelliği de içeren bir obje midir?

Bu kuramsal noktayı bir örnekle anlatmak, hem daha kolay, hem daha açıklayıcı olacaktır. Örnek olarak şairimizin bir metnini verelim:

² Tunalı, *age*, s. 47-129.

Memleket İsterim

*Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların, çiçeklerin diyarı olsun.*

*Memleket isterim
Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.*

*Memleket isterim
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.*

*Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
Olursa bir şikâyet ölümden olsun³.*

Bu metin, bir estetik obje/ bir sanat eseridir. Bunun nelerden oluştuğuna, nasıl vücuda geldiğine, varlık tarzına ve yapısını oluşturan unsurlarına kısaca bir göz atalım.

1) **Yaratıcı/Sanatkâr:** Estetik/Sanat olayına katılan ilk unsur, sanatkârdır. Sanatkâr, estetik objeyi/sanat eserini vücuda getiren şahsiyettir. Sanatkâr, çevresindeki nesne veya olaylardan edindiği izlenimleri, sırrını henüz bilemediğimiz bir yolla beyninde, iç dünyasında harmanlayıp onlara kelimelerle bir vücut ve şekil vererek eserini ortaya koyar. Eser, sanatkârın iç dünyasında filizlenen bir duygu, düşünce veya hayalin kelimelerle satırlara dökülmesi de olabilir. Örnek metnimiz muhtemelen bu yolla vücuda getirilmiştir. Sanatkârın, bunu doğuştan getirdiği bir yeti ile sonradan aile, eğitim ve kültüründen gelen kazanımlarla başardığına dair yaygın bir kanaat vardır. Sanatkârı böyle bir eser ortaya koymaya sevk eden dürtü, içindeki yaratma ihtiyacını tatmin etmek, boşalmak ve başkalarına iletmeye değer gördüğü bir duygu, düşünce, özlem, hayal veya “ileti”ye sahip olmasıdır.

2) **Estetik obje/Sanat eseri/Şiir:** Sanat olayına katılan ikinci unsurdur. Sanat eseri, sanatkârın çevresindeki nesne veya olaylardan aldığı izlenimleri dildeki kelimelerle göze güzel görünen bir şekle büründürerek vücuda getirdiği eserdir. Onun içeriği, sanatkârın iç dünyasında filizlenen bir duygu, düşünce, özlem veya “ileti”si de olabilir. Nitekim örneğimizdeki şiirin içeriği, sanatkârımızın bir özlemini dile getirmesidir. Burada kelimeler, kelime grupları, önce ses değerleri, sonra anlam değerleri gözetilerek bir

³ Cahit Sıtkı Tarancı, *Varlık Dergisi*, 15. 12. 1937; Ramazan Korkmaz, *Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, s. 246.

araya getirilmişlerdir. Sesler, heceler, kelimeler ve kelime grupları, metnin reel unsurlarıdır. Sanatkâr, bu reel unsurları, göze en azından hoş görünecek güzel bir şekilde/formda bir araya getirerek eserini ortaya koymuştur. Sanatkâr, bu reel unsurların bütününe, bir de bir irreel unsur, bir anlam, bir “ileti” yedirmiş ve sindirmiştir. Metni, ses, kelime ve üzerine yazıldığı kâğıt parçası gibi gündelik hayatta kullanılabilir herhangi bir reel varlık, herhangi bir obje olmasının üstüne çıkararak ve ona estetik obje/sanat eseri olma özelliğini kazandıran da bu irreel unsurdur.

3) **Estetik Değer:** Sanat eserinin yapısına katılan üçüncü unsur değer'dir. Değer, nesne ve olayların insanca önemini belirleyen niteliğidir. Her değer, ona sahip olduğu zaman, insanın bir ihtiyacını karşılar. Her sanat eseri de bir değere, bir estetik değere sahiptir. Sanat eseriyle okumak, dinlemek veya seyretmek yollarından biriyle ilgi içine giren her birey, ona bir değer yükler. Bu değer iyi, doğru, yararlı ve benzeri kavramlarla ifade edilir. Burada değerden kasıt, sanat eserinin sahip olduğu estetik değerdir. Estetik değere biz kısaca güzellik diyoruz. Güzelin ne olduğu konusu, estetikte en çok tartışılan konulardan biridir. Güzel, nesnelere arasındaki tercihimizdir. Estetik değer diğer değerlerden farkı, biyolojik bir ihtiyacımızı değil, ruhumuzun bir ihtiyacını karşılamasıdır. Bunu başarabilen sanat eserine güzel değerini yükleriz. Örneğimizdeki şiir, insanın çok derinlerindeki bir özlemine, bir hayaline kelimelerle cevap veren anlamlı bir değere/iletiye sahiptir.

4) **Estetik Yargı:** Sanat eserinin yapısına katılan dördüncü unsur yargıdır. Yargı, kavrama, karşılaştırma değerlendirme gibi yollara başvurarak kişi, durum veya nesnelere eleştireci bir biçimde değerlendirilmesi, haklarında bir hüküm ve karar verilmesidir”. Sanat eserleriyle ilgi içine giren bilinç sahibi bir ben, okuyucu, dinleyici veya seyirci, onlar arasında bir değerlendirme, bir tercih yapar ve bu değerlendirmeyi, tercihi sonunda bir yargı cümlesiyle ifade eder. Yargı, mantığa ait bir terim olmakla beraber hukuk, ahlak ve bilimsel alanlarda da kullanılır. Estetik yargılar, adından da anlaşıldığı gibi estetik objeler/sanat eserleri hakkındaki yargılardır. Estetik yargıların ayırıcı özelliği, subjektif/öznel olmalarıdır. Estetik yargılar, bireyin kültürüne, eğitimine ve ait olduğu tipine göre farklılıklar gösterebilir. Örneğimizdeki şiir, içeriği ve biçimiyle güzel bir sanat eseri olduğuna dair yargıyı hak eden bir metin olduğunu düşünüyoruz.

Cahit Sıtkı'ya Göre Estetik Obje/Sanat Eseri

Sanat eserinin, burada artık şiirin diyebiliriz, ontolojik olarak varlık tarzıyla ilgili bu temel kuramsal bilgilerden sonra, şairimizin estetik objeye/sanat eserine dair düşüncelerine geçebiliriz.

Cahit Sıtkı'nın sanat eserine/şiire dair düşüncelerini daha çok mektup, deneme, söyleşi ve anket sorularına verdiği cevaplarda dağınık olarak anlattığını az yukarıda söylemiştik. Biz onları olabildiğince kronolojik olarak bir araya getirir, okur ve çözümlersek sanatkârımızın estetiğin bir unsuru olan sanat eserine dair düşüncelerini tespit edebiliriz.

Cahit Sıtkı'ya göre sanat eseri/şiir, her şeyden önce bir "anlatım"dır. O, bu "anlatım"ı bir estetikçi veya felsefeci gibi ontolojik olarak değil, ilgilendiği ve üzerinde çalışmaktan zevk duyduğu bir nesne olarak ele almış ve kendisine göre başarılı bulduğu güzel şiirlerin özelliklerini anlatmıştır. Bu özellikler kuşkusuz onun aynı zamanda şiir anlayışını ortaya koymaktadır. Cahit Sıtkı'ya göre başarılı/güzel şiirlerin başlıca özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

Samimi olmak:

Cahit Sıtkı'ya göre sanat eseri/şiir, sanatkârın samimi duygu, düşünce ve inançlarını anlatan bir metindir. Ablası Nihal'e İstanbul, Paris ve Balıkesir'den yazdığı mektuplara bazen kendi şiirlerinden, bazen başkalarının şiirlerinden örnekler de koymuştur. Bu vesileyle söz konusu şiirlerle ilgili düşüncelerini de yazmıştır:

"Sanat, şiir benim için bir teselli vesilesi, bir kurtuluş kapısıdır. Ona dört elle sarılmaklığım tabii bir neticedir. Tutduğum yegâne dal. Bu da kırılırsa ben ne olurum Nihal Abla! Buna herkesten fazla bir hamiyet, bir ehemmiyet atfedişimde haklı değil miyim? İş olsun diye, alay kabilinden, eğlence kabilinden şiir yazan delikanlıların haddi hesabı yok. Muvaffak olamamalarının sebebi meydandadır. Kendi kendilerini yazılarına koymuyorlar. Yazıları ile kendileri arasında hiçbir akrabalık, dostluk, yakınlık yoktur. Hâlbuki sanatkâr ile eser yekvücut olmalıdır. Bütün kıymet, güzellik burada"⁴.

Ona göre şiir bir teselli, bir kurtuluş kapısıdır. İnsan günlük hayatta dert ve sıkıntıdan hiçbir zaman kurtulamayacağına göre bir teselliye ve kurtuluş kapısına her zaman ihtiyaç duyacaktır. Bu ihtiyaç onu şiir dalına dört elle tutunmaya, sarılmaya zorlamıştır. Ancak her şiir dalının bu ihtiyacı karşılayamayacağı açıktır. Sadece sanatkârın kendisini eserine koyduğu şiirler bu görevi yerine getirebilir. Kendisi ile eseri arasında bir akrabalık, bir dostluk, bir kaynaşma oluşmuş eserler başarılı olabilir ve kendilerinden beklenen teselliye ve kurtuluşu muhataplarına sağlayabilir.

Başka bir mektubunda sözü yine samimiyete getirir:

⁴ Cahit Sıtkı Tarancı, *Evime ve Nihal'e Mektuplar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s. 31.

CAHİT SITKI TARANCI'NIN ESTETİĞİ: 1.) ESTETİK OBJE/SANAT ESERİ

“Nihal sana çok mühim bir nasihat: Yapmacıktan daima sakın... Bazı adamlar yazılarında koyu bir ıstıraptan, karanlık bir ümitsizlikten bahsederler, hâlbuki hayatlarında daima mesut olmuşlar, daima gülmüşlerdir. Bu adamların yazılarının kıymeti yok, çünkü yapmacıktır. Kıymetin kol kola yürüdüğü kardeş samimiyettir. Mesela ben şiirlerimde gülmekten, neşeden, bahardan, bülbülden, gülden bahsetsem yalan söylemiş olurum. Onların bir kıymeti olmaz.

İnsanın her yazısı kendinden, benliğinden bir parça olmalı, nasıl ki bir kuşun kanatlarından bir tüy koparabilirsin, bir çuval parçası değil. Bu tüy ile kuş arasında ne kadar sıkı bir münasebet varsa yazılar ile muharririn arasında da öyle bir münasebet olmalı...”⁵

Cahit Sıtkı'ya göre samimiyet, estetik bir değerdir, şiirde anlatılan duygu, düşünce, inanç ve daha başka duygulanmaların samimi olması bir şiire, sanat eseri olma kıymeti kazandıran unsurlardan biridir.

O, samimiyeti gündelik yazışmalarda da bir değer olarak kabul eder:

“Mademki güzel yazmağı istiyorsun biraz daha ihtimamlı davranman lâzım... Bir kere samimi olarak yazmalı...”⁶

Cahit Sıtkı, bir estetik değer düzeyine yükselttiği samimiyeti, daha sonraki yıllarda şair arkadaşı Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplarda da yüceltmeye devam etmiştir:

“İstiyorum ki, her şiirde bütün bir hayat tecelli etsin. Hissolunsun ki, şair onu yazarken, göğsünden bir şeyler koparmış ve o şiirin içerisine koymuş... İşte senin şiirlerinde bu vardır Ziyacığım”⁷.

Samimiyeti bir estetik değer olarak kabul eden Cahit Sıtkı, bir sanat eseri olan şiirde anlatılan duygu, düşünce veya inançların samimi olmasını ısrarla ister. “...Benim istediğim şey, içten geleni en tabii, en külfetsiz lisanla kâğıda geçirmektir.”⁸ Şairin eserlerinde anlattığı duygu, düşünce, özlem ve hayalleriyle bir arkadaş, bir dost olmasını, hatta kaynaşarak bir birlik ve bütünlük oluşturmasını arzu eder. Bir kuşun kanatlarından ancak bir tüyün koparılacağı örneğini vermekle, bu konudaki isteğini en ileri noktaya götürür. Şair böyle davrandığını okuyucusuna da hissettirmelidir. Göğsünden bir şeyler koparıp şiirinin içine koymuş olduğunu duyurmalıdır.

⁵ Tarancı, *Evime ve Nihal'e*, s. 35–36.

⁶ Tarancı, *Evime ve Nihal'e*, s. 43.

⁷ Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, Can Yayınları, İstanbul 2007, s. 60.

⁸ Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, s. 71.

Bu nokta, İsmet Özel'in cümlesini hatırlatmanın tam yeridir: "Şiir ve bütün sanat eserleri insanın neresinden koparsa ona muhatap olan kimsenin de orasına ulaşır"⁸.

İçinde şairinin göğsünden koparılmış bir parça barındıran şiir, sanat eseridir, onu okuyanın göğsüne yapışır, onu da duygulandırır, etkiler ve değiştirir.

Güzel bir şekile/form'a sahip olmak

Cahit Sıtkı'ya göre sanat eseri, bu arada şiir, samimi duygu veya düşünceleri içermesinin yanında, onları güzel bir formda/şekilde dikkatlere sunan metindir. Muhteva – şekil/biçim -içerik konusu, estetiğin yine eskimeyen konularından biridir. Öyle görünüyor ki şairimiz, bu tartışmalı noktada formdan/şekilden yana bir tavır almıştır. Şekil üzerine bir yazı yazdığı gibi, pek çok yazısında türlü vesilelerle şiirde şeklin öneminden ısrarla bahsetmiştir:

"Şiirde formdan ne anladığımı da, sırası gelmişken söyleyeyim. Söylemek istediğim şeyin – his, hayal, fikir, intiba... ilah-nasıl* söylenmek istediğini sezerek, keşfederek, o şekilde söylemeye form diyorum. Tabii bunun için de, ifade vasıtamız olan kelimelere gözümüz, kulağımız, elimiz, ayağımız imişler gibi muamele etmek lâzımdır. Kelimelerle bu kadar içli dışlı olduktan sonra, hangi hissin müphem söylenmesi, hangi fikrin kuvvetle ifade edilmesi, hangi hayalin kırık dökük anlatılması gerektiğini, sezme ve ona özlediği form'u bahsetmek, biraz dikkate, biraz çalışmaya mütevakıftır. Şiirde hiçbir vezinle, hiçbir peşin hükümle eli kolu bağlı olmamak icap eder derken bu fikirle hareket etmekteyim. Yani şiir, şairin kaprisinin, itiyadının filan esiri olmayıp kendi hayatını yaşamalı, istediği form'u şaire empoze etmelidir ve şair, şiirinin bu hasretini sezip ona o form'u verebilmelidir demek istiyorum"⁹.

Düşüncelerini belki şöyle somutlaştırabiliriz:

Şiirin muhtevası ile şekli arasındaki ilişki

⁸ Şaban Abak/İhsan Işık, "İsmet Özel'le Şiirimiz Çevresinde", *Mavera*, (Ankara), Yıl:11, Sayı: 313; aktaran: İbrahim Tüzer, *İsmet Özel Şiire Damıtılmış Hayat*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008, s. 78.

⁹ Mektupta bu kelimenin altı iki çizgiyle çizilmiştir.

⁹ Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, s. 122.

Hep aynı vezinle, hece veya aruzla koşma, gazel veya mani tarzında şiir yazarların yanıldıklarını söyler, hatta iddia eder. Baudlaire, Verlaine, Mallarmé, Valery ve Rimbaud'nun çeşitli vezinlerde ve şekillerde yazmalarının sebebini, şiirlerinin çeşitli topografik şekillerde oldukları gerçeğini ve zaruretini anlamış olmalarına dayandırır. Bu düşüncesinin doğruluğunu ispatlamak için gündelik hayattan inandırıcı bir örnek verir. Şaire, çocuklarına hep aynı renk ve biçimde elbise giydirmek isteyen bir baba gibi değil, küçük kardeşlerinin hangi renk ve biçimde elbise içinde daha güzel ve sevimli görünebileceklerini, onların sözlerinden ve davranışlarından anlayarak onlara istedikleri renk ve biçimde elbiseler giydiren anlayışlı bir ağabey gibi davranmasını önerir¹⁰.

Cahit Sıtkı, yazılarında şiirde form'un önemini ısrarla vurgulamakla beraber, bu düşüncesini anlatırken güzel bir form'da yazılmış şiir örnekleri vermez; daha da önemlisi o şiirlerde form/şekil güzelliğini sağlayan unsurların neler olduğunu tek tek açıklayarak anlatmaz; yalnız bir yerde "Hep Yaşadığıma Dair" şiirinin hem metnini verir, hem de bu metnin kendi içinde nasıl doğduğunu ve kâğıt üzerinde gördüğümüz şekli nasıl kazandığını ayrıntılı olarak anlatır. Bu şiirin şekil yönünden oluşumunu anlatırken "mısra", "vezin", "nağme" ve "ses birliği" kelimelerini kullanır. Düşüncelerini belki şöyle toparlayabiliriz:

Sanatkârimıza göre sanat eseri bir "terkip"tir. Bu itibarla o, insan tarafından yapılmış bir "şekil"dir. Buna göre şiir de bir "terkip"tir. O terkinin bütünlüğünü kelimeler oluşturur. Kelimeler bu bütünlükte, hem anlamları, hem sesleriyle görev alırlar. Güzel bir şiir, anlamını, yan yana geldiklerinde ses uyumu ve güzelliği içeren kelimelerle ortaya koyan metindir.

"Form, şiirin uzvî bir bütün haline gelmesidir. Tam formunu bulmuş olan bir şiire ne bir kelime ilave olunabilir, ne de ondan bir kelime çıkarılabilir"¹¹.

Şairimiz de aynı düşünceyi dile getirir:

"Şiir öyle bir nesnedir ki kelime çıkardın mı, hatta kelime değiştirdin mi büyüğü bozulur, sihri kaçar. Canım, hayatın herhangi bir faaliyet sahasında da böyle değil midir? Askerlikten başlayalım. Saf halinde bir manganın erlerinden birinin azıcık ileri çıkması, hizayı, dolayısıyla o manganın ahengini, mükemmeliyetini bozmaz mı?"

"Şekil Üzerine" adlı yazısında Nurullah Ataç'ın "Fikre bakıyorlar da o fikrin nasıl söylendiğine bakmıyorlar. Halbuki şekil dışında hiçbir şey olamaz, ne mana ne fikir." düşüncesinden hareketle Shakespeare, Goethe ve

¹⁰ Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, s. 123.

¹¹ Mehmet Kaplan, "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir Estetiği", *Edebiyatımızın İçinden*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1978, s. 202.

Baudlaire'in Türkçe çevirilerinin başarısız olmasının sebebini, çevirmenlerin bu sanatkârların bir duygu veya düşünceyi nasıl söylediklerine bakmamalarında görür. Tercüme sahasında aranan bu şekil mükemmelliğinin telif sahasında da öncelikle aranması gerektiğini söyler. Ona göre şekil karşısındaki ilgisizlik, sanat alanında birçok güzel kabiliyetin yok olup gitmelerine sebep olmuştur¹².

Yahya Kemal ile Edip Ayel'in aruz vezniyle gazel yazdıklarını söyler; ikisi de gülden bülbülden bahsederler, ancak Yahya Kemal şiirde şeklin önemini anlamış ve bunu şiirlerinde başarıyla göstermiştir. Bu sebeple onun şiirlerinin okunduğunu, hatta ezberlendiğini ifade eder. Aynı karşılaştırmayı, Ahmet Hamdi Tanpınar ile diğer hececi şairler arasında da yapar ve güzel bir şekil olmayan yerde şiir aramanın boşuna bir uğraş olduğunu dikkatlere sunar.

Derin bir kültür ürünü olmak

Cahit Sıtkı'ya göre sanat eseri, derin bir kültür ürünü olan eserdir. Herhangi bir sanat eseri vücuda getirebilmek için sanatkâr, doğuştan bir kabiliyete sahip olmalıdır, fakat o, kabiliyeti asla yeterli görmez. Onun yanına okuma ve sabrın da eklenmesini gerekli görür. Bu düşünceyi şöyle bir formülle gösterebiliriz:

Kabiliyet + Okuma + Sabır = Sanat eseri

Cahit Sıtkı zaman zaman kendisiyle sanata ve şiirin çeşitli meselelerine dair yapılan söyleşilerde ve anketlerde yöneltilen sorulara cevaplar vermiştir. "Sanat hayatınızda ne yapmak istiyorsunuz? Hazırlamakta olduğunuz veya tasarladığınız ne var?" sorusuna cevap verirken "...yapmak istediğim şey, eski Mısırlılar, Keldaniler, Asurîler misali yaşamış olduğuma dair bir işaret, bir delil, bir vesika, bir abide bırakmaktır..." dedikten sonra "...hazırlamakta olduğum eserlere gelince, en başta kendim. Kendimi hazırlıyorum. Shakespeare'lerin, Dante'lerin, Goethe'lerin, Balzac'ların ilâh... at oynattığı ebediyet meydanına öyle ellerini, kollarını sallaya sallaya giremez insan; fitri kabiliyete okumanın, düşünmenin, tecrübenin, yaşın ve bilhassa sabrın da inzımam etmesi, bütün bunların bir potada hallühamur edilmesi lâzımdır (...)" cevabını verir. Daha da ileri giderek soru sahibini adeta azarlar:

"Bunun için bugün bana ve ben yaştakilere neler hazırlıyorsunuz diyeceğinize, kendinizi nasıl hazırlıyorsunuz, deseydiniz daha fazla isabet etmiş olurdunuz. Kendini yapmasını bilmeyen hiçbir şey yapamaz".¹³

¹² Cahit Sıtkı Tarancı, *Yazılar*, Can Yayınları, İstanbul 1995, s. 65-66.

¹³ Tarancı, *Yazılar*, s. 97-98.

Okumak ilgisi, çok geniş bir alana yayılmakla beraber, Cahit Sıtkı'nın nelerin okunabileceğine dair elinde her zaman bir ölçüsü vardır. Bunların başında klasikler gelir. Vaktiyle kendisine Yunan klasiklerini okumayı tavsiye etmiş olan Nurullah Ataç'ı şükranla anar. Klasiklerin yanında çağdaş Fransız edebiyatını okumak da, ortaya konacak yeni sanat eserini zenginleştiren bir işlev görecektir. Başta Nedim olmak üzere divan şairlerimizin eserleri ile çağdaş Türk edebiyatçılarının eserleri de genç şairlerin şiirlerini zenginleştirecek ve güzelleştirecek unsurlarla doludur. Çağdaş Türk edebiyatında en çok Yahya Kemal, Necip Fazıl, Ahmet Kutsi, Ziya Osman Saba ve Peyami Safa'nın eserlerinden söz eder. Onların eserlerindeki güzelliklere dikkatleri çeker. Büyük ustaların eserlerini içerik, biçim ve deyiş özelliklerini metinler üzerinde, üstelik tekrar tekrar okumalarla kavramak ve çözümlenmek, kuşkusuz genç sanatkâra kendi eserini verirken birçok kazanımlar sunacak ve kendi eseri de ancak o zaman onlarınki gibi zenginleşecek ve güzelleşecektir.

Kabiliyet + Kültür   Çağdaş Batı şiiri
Yunan klasikleri   + Sabır = Şiir
Divan şiiri
Çağdaş Türk şiiri

“Eşya arasında yeni münasebetler avına, keşfine çıkan bir şair için kültür daima faydalıdır. Kültürsüz şair yerinde sayar. Hiçbir tekâmül gösteremez, bir kere bulmuş olduğu sesi taklit ile vakit geçirir (...) Bugünkü şair bugünün kültürünü hazmetmeye çalışmalı, onun şiir kudretini arttıracak olan şey bugünkü kültürdür.” Ona göre ancak derin ve köklü bir kaynaktan, geniş ve yaygın bir kültürden beslenen sanat eserleri güzel, kalıcı ve evrensel olabilir¹⁴.

Sonuç

Cahit Sıtkı Tarancı, Cumhuriyet döneminde hem şiir yazmış, hem sanat, estetik ve şiir üzerine düşünmüş, kuramsal yazılar yazmış şairlerimizden birisidir. Edebiyat tarihimizde başta şiir olmak üzere sanat eserlerimizin çokluğuna karşılık, sanatın kuramı, bir bakıma felsefesi diyebileceğimiz

¹⁴ Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız özellikleri bünyesinde bulunduran bir şiirin güzel, kalıcı ve evrenselliğine bir örnek olmak üzere şu haberi verebiliriz: İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, Ankara'yı bir ziyaretinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gitmiş, burada yaptığı konuşmada “Terör, bir yıkım ve kan mesajıdır. Biz hep birlikte terör tehlikesinden kurtulmak ve bölgemize yeni bir ufuk açmak istiyoruz; çünkü bilim ve teknoloji vasıtasıyla da bölgemizi yoksulluk ve düşmanlıktan kurtarabiliriz” dedikten sonra, büyük Türk şairi Cahit Sıtkı Tarancı'nın “Memleket İsterim” adlı şiirini çok sevdiğini söylemiş ve ardından şiiri milletvekillerine okumuştur. *Milliyet*, (İstanbul) 13 Kasım 2007, s. 1.

estetiğe dair eserlerimiz ise çok azdır. Cahit Sıtkı, estetik bütünlüğün unsurlarından biri olan sanat eserine/şiire dair kuramsal yazılar da yazmakla bu alandaki boşluğu doldurmaya çalışmıştır.

Cahit Sıtkı, sanat eserine bir estetikçi, bir felsefeci gibi ontolojik olarak değil, bir sanatkâr gibi güzellik objesi olarak bakmış ve kendisine göre güzel bir sanat eserinin/şiirin özelliklerini anlatmıştır. Şiir her şeyden önce bir "anlatım"dır. Ona göre bu "anlatım"ın / güzel bir şiirin başlıca özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Samimi olmak,
- 2) Güzel bir şekle/forma sahip olmak,
- 3) Derin bir kültür ürünü olmak.

Mektup, deneme, eleştirme, söyleşi ve anket sorularına verdiği cevaplarda sanat eserine/şiire dair ortaya koyduğu düşünceleri, büyük ölçüde Fransız kökenlidir. Özellikle Baudlaire'in şiirine ve şiir anlayışına hayranlığını sık sık dile getirir. Divan şiirimizden esinlendiğini ortaya koyan ifadeleri de vardır. Cumhuriyet dönemi şairlerimizden ise en çok Yahya Kemal, Necip Fazıl, Ahmet Kutsi ve Ziya Osman Saba'nın şiirlerini ve düşüncelerini yüceltmıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın, estetiğin bir unsuru olan sanat esrine dair bu düşünceleri, başka araştırmacıların da nesir yazılarını, sırf estetik açıdan, yeni okuma, yorumlama ve çözümlenmeleriyle kuşkusuz daha da zenginleştirecektir

KAYNAKLAR

- Abak, Şaban, *Cahit Sıtkı'nın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*, Hece Yayınları, Ankara 2003.
- Abak, Şaban-İhsan Işık, "İsmet Özel'le Şiirimiz Çevresinde", *Mavera*, (Ankara), Yıl:11, Sayı: 313; aktaran: İbrahim Tüzer, *İsmet Özel Şiire Damıtılmış Hayat*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008, s. 78.
- Kaplan, Mehmet, "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir Estetiği", *Edebiyatımızın İçinden*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1978.
- Korkmaz, Ramazan, *Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- Milliyet* gazt. (İstanbul), 13 Kasım 2007.
- Tarancı, Cahit Sıtkı, *Evime ve Nihal'e Mektuplar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- _____, *Yazılar*, Can Yayınları, İstanbul 1995.
- _____, *Ziya'ya Mektuplar*, Can Yayınları, İstanbul 2007.
- Tunalı, İsmail, *Estetik*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1989.